

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Семенюк Ірина Сергіївна

**ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ *ЗЛОЧИНЕЦЬ* У СУЧАСНІЙ
АМЕРИКАНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ ТА ГАЗЕТНІЙ
ПУБЛІЦИСТИЦІ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ.**

ЖИТОМИР-2008

**УДК 811.111'276/2:821.111 (73)+
811. 111'276.6:34
ББК 81.432.1-7 (7США)**

Друкуються згідно з рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка від 1 липня 2008 р., протокол № 12.

Рецензенти:

Левицький А.Е. - доктор філологічних наук, професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сингаївська А.В. - кандидат філологічних наук, професор, зав.кафедри англійської філології та перекладу Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ваховська Л.Ф. - кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Житомирського державного технологічного університету

Семенюк І.С. Мовні засоби відтворення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській художній прозі та публіцистиці: Монографія. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. - 256 с.

У монографії здійснено лінгвокогнітивний і функціональний аналіз мовних засобів відображення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у текстах сучасної американської художньої прози та газетної публіцистики з юридичної тематики; розкриваються лексико-семантичні, тактико-стратегічні та тропейні особливості відображення складників концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ. Аналіз матеріалу направлено на виявлення мовних особливостей заповнення слотів концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ залежно від жанру текстів.

У роботі розкрито специфіку відображення взаємодії персонажів у сучасній американській художній прозі; визначено комунікативні стратегії й тактики їхнього спілкування; розглянуто особливості позначення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у комунікативних ситуаціях "Розслідування" та "Допит", виокремлених у сучасній американській художній прозі; виявлено мовні та мовленнєві особливості реалізації концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у різножанрових текстах з юридичної тематики у сучасній американській газетній публіцистиці.

Рекомендується для практичного використання у викладанні курсів теоретичної граматики (розділ "Прагматика тексту"), лексикології (розділ "Лексична семантика"), стилістики англійської мови (розділи "Стилістика тексту", "Функціональна стилістика"), у спецкурсах з лінгвістики тексту, теорії комунікації та когнітивної лінгвістики, при проведенні занять з англійської мови для студентів юридичних спеціальностей.

81.432.1-7 (7США)

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ І. КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИНЕЦЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	9
1.1. Лінгвокогнітивні принципи вивчення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ	9
1.1.1. Роль теорії номінації в розвитку комунікативно-когнітивного підходу в сучасному мовознавстві.....	10
1.1.2. Лінгвокогнітивні основи моделювання дійсності у ге кетах сучасної американської художньої прози та газетної публіцистики	12
1.1.3. Лінгвоконцептологія в ракурсі комунікативно-когнітивного підходу.....	15
1.1.4. Семантична структура концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній англійській мові.....	19
1.2. Базові поняття комунікативної лінгвістики	27
1.3. Ситуаційні моделі у сучасній англійській мові	32
1.3.1. Основні риси комунікативної ситуації.....	34
1.3.2. Структура комунікативної ситуації.....	35
1.3.3. Типологія комунікативних ситуацій	39
Висновки до розділу 1	43
РОЗДІЛ 2. ВІДТВОРЕННЯ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИНЕЦЬ У ЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ	46
2.1. Мовне відображення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у комунікативній ситуації “Розслідування”	47
2.1.1. Лексико-семантичний аспект	48
2.1.2. Тактико-стратегічний ракурс	64
2.1.3. Тропеїчний аспект	81
2.2. Засоби мовного представлення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у комунікативній ситуації “Допит”	84
2.2.1. Лексико-семантичний аспект	85
2.2.2. Тактико-стратегічний ракурс	102
2.2.3. Тропеїчний аспект	111
Висновки до розділу 2	115

РОЗДІЛ 3. ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИНЕЦЬ У СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ГАЗЕТНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ.....	118
3.1. Жанрові відображення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській газетній публіцистиці з юридичної тематики	118
3.1.1. Хроніка	124
3.1.2. Репортаж	125
3.1.3. Аналітична стаття	131
3.1.4. Інтерв'ю	138
3.2. Лексико-семантичні засоби вираження концепту <i>ЗЛОЧИНЕЦЬ</i> у публіцистичних текстах з юридичної тематики	144
3.3. Мовленнєві засоби вираження концепту <i>ЗЛОЧИНЕЦЬ</i> у сучасній американській газетній публіцистиці.....	160
3.3.1. Комунікативний аспект втілення концепту <i>ЗЛОЧИНЕЦЬ</i> у публіцистичних текстах з юридичної тематики	161
3.3.1.1. Комунікативні стратегії.....	161
3.3.1.2. Комунікативні тактики	162
3.3.2. Тропеїчні засоби вираження концепту <i>ЗЛОЧИНЕЦЬ</i> у публіцистичних текстах з юридичної тематики	177
Висновки до розділу 3	188
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	198
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	226
ДОДАТКИ	232

ВСТУП

Комунікативно-дискурсивна парадигма відзначається підвищеною увагою дослідників до функціональних аспектів різножанрових текстів як одиниць комунікації [127; 184; 200; 201; 202; 203; 204; 205; 206; 207; 210; 211; 269; 280]. Така тенденція пояснює розвиток лінгвістичного вивчення художніх [8; 57; 81; 82; 83; 84; 85; 86; 135; 136; 137; 138; 140; 146; 148; 149; 151; 221; 223; 224; 325; 327; 329; 335] та публіцистичних текстів різних жанрів [9; 40; 54; 113; 130; 174; 197; 198; 229; 269; 271; 272; 282]. Сучасний етап розвитку мовознавства базується на вивченні ефективності отримання і передачі інформації у процесі спілкування [231; 297; 300; 307; 308; 320] і дозволяє розкрити категоріальні, стилістичні і прагматичні якості номінативних одиниць [46; 89; 136; 139; 140; 148; 149; 150; 151; 286; 310] та показати роль останніх у висловленні [219; 244]. Номінативна організація тексту та комунікації слугує прагматичним цілям, опосередковуючи інтерактивність мови [222, с. 183].

Аналізуючи концепт ЗЛОЧИНЕЦЬ, ми спиралися на дослідження особистості в антропоцентричному ракурсі [106; 140], теоретичні надбання комунікативної [31; 32; 33; 46; 47; 65; 70; 71; 200; 201; 202; 203; 204; 205; 206; 223; 290; 320; 307; 308; 328; 331; 332; 333; 334] і когнітивної лінгвістики [35; 82; 83; 84; 140; 183; 215; 217; 218; 262; 264; 280; 291, 293; 294; 311; 312; 321] у межах комунікативно-когнітивного підходу до вивчення номінативних одиниць у сучасному мовознавстві.

Дослідження мовних засобів відтворення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у когнітивно-комунікативному ракурсі дозволило встановити особливості відображення позамовної дійсності у сучасній американській художній прозі та газетній публіцистиці; простежити зв'язки між концептуальним змістом текстів і мовленнєвими засобами досягнення комунікативних цілей.

Процес пізнання є відображенням об'єктивної дійсності в діяльності людей, що здійснюється у певних соціальних умовах,

залежить від їхніх суб'єктивних намірів, цілей, інтересів, культурного рівня, освіти та соціального стану. Саме тому сприйняття факту порушення закону журналістом, письменником як людьми з різними професійно зумовленими творчими завданнями вирізняється за ступенем суб'єктивного представлення інформації про злочинця. Учасники процесу створення текстів сучасної американської художньої прози та газетної публіцистики відбивають своє сприйняття порушника закону за рахунок виділення певних базових і другорядних складників концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ. Водночас, слоти концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ є спільними для сучасної американської художньої прози та газетної публіцистики, оскільки, обробляючи суб'єктивний досвід, людина підводить Інформацію під певні категорії та класи, існуючі у суспільстві.

Концепт ЗЛОЧИНЕЦЬ розглядається як єдність функціональних (лексико-семантичного, тактико-і стратегічного та тропейчного) аспектів, які використовуються для досягнення максимальної адекватності процесу комунікації.

Структуру концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у сучасній американській художній прозі та газетній публіцистиці представлено мережею базових фреймів (предметно-центричного, акціонального та компаративного) як сукупність якісних, кількісних, акціональних і локально-темпоральних характеристик.

Лексико-семантичний аспект втілення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ в аналізованих текстах характеризується ідентичністю розкриття слотів фреймової структури за допомогою номінативних одиниць, які слугують підвищенню експресивності мовлення та сприяють детальному опису фактів скоєного злочину; виявляють емоційні особливості спілкування; підсилюють важливість імпліцитно поданої інформації.

Тропейчний аспект реалізації концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ здійснюється образними стилістичними засобами, які у поєднанні з основним параметром експресивно-емоційного й емпатичного змісту допомагають подати інформацію про кримінальний вчинок, висвітлити риси порушника закону, зобразити та охарактеризувати його дії.

У комунікативному аспекті спостерігаємо тактико-стратегічні відмінності представлення концепту ЗЛОЧИНЕЦЬ у ситуаціях "Розслідування", "Допит", виокремлених з творів сучасної американської художньої прози. Залежно від типу ситуації спілкування (асиметрична/симетрична) та ролі комунікативно активного адресанта/адресата в ситуації "Розслідування" реалізується наративно-аналітична мовленнєва стратегія. Комунікативна ситуація "Допит" розглядається як конфліктна протидія у вигляді спілкування, спрямованого на захист власних інтересів шляхом обмеження активності опонента, нанесення йому моральної або матеріальної шкоди, а також негативне ставлення один до одного. Найчастіше обирається конфліктно-маніпуляторна стратегія.

Комунікативний аспект представлення інформації у публіцистичних текстах з юридичної тематики реалізується через такі стратегії: перцептивно-інформативну, правомірного психологічного впливу, психологічного захисту, конотативного та документального інформування.

